

Szemponstör kedvezményezett járásban hospitáló/foglalkozástört pedagógusjelölt hallgatók számára reflexió összeállításához

Összeállította: Lázár Ildikó¹

1. Bevezetés

Az alábbi szemponstör célja, hogy segítse a személyes és szakmai élmények átgondolását és leírását. Érdemes lesz kiemelnie a legmeghatározóbb élményeket, és azok köré építeni a reflexiót. Hasznos lehet, ha már a hospitálás/foglalkozástört előtt átolvassa a szemponstört, a hospitálás/foglalkozások tartása alatt elkezd a jegyzetelést, és a reflexiók megírását néhány napon belül be is fejezi.

Fontos figyelembe venni, hogy a pedagógusképzésben részt vevők esetén a különböző gyakorlatokhoz kapcsolódó záró reflexiók szemponstörjai eltérők, ezek a saját tanulásra/fejlődésre/pedagógusi szerepre vonatkoznak, itt azonban szükséges lesz még további szemponstöröket is végiggondolnia;

2. Röviden a reflexióról

Tanulmányai, mindennapi tevékenysége során egészen biztosan találkozott már a *reflektív gondolkodás* fogalmával, ezért a következőkben csak nagyon röviden idézzük fel a reflexió sajátosságait.

A reflexió tulajdonképpen a *saját tevékenységeinket kísérő, folyamatos, tudatos, elemző gondolkodás*. Ez egyrészt azt jelenti, hogy önmagunk felé fordulunk, és törekszünk saját érzelmeink, gondolkodási folyamataink, tevékenységünk minél alaposabb megértésére és elemzésére. Ugyanakkor el is távolodunk önmagunktól, és megpróbáljuk kívülről is szemlélni az adott helyzetet, környezetünket, viselkedésünket.

¹ A Czető Krisztina, Golyán Szilvia és Lázár Ildikó által készített, kedvezményezett járásban táboroztató hallgatók számára készült reflexiók szemponstörjainak az adaptálásával

A reflexió jelentősége, hogy segítségével megérthetjük döntéseinket, elemezhetjük saját tevékenységünket és reakcióinkat, fejlődhet az önismeretünk, képesek lehetünk egy-egy helyzetet különböző szempontból is megvizsgálni, és önmagunk számára is tudatosíthatjuk érzelmeinket, a tevékenységünket és attitűdjeinket mélyen meghatározó nézeteinket. A reflexiós készségek elsajátítása a szakmai fejlődés fontos alapja is, hiszen annak mélysége döntő lehet a szakmai tanulás szempontjából.

A reflexió során fontos, hogy valóban elmélyülten gondolkodjunk önmagunkról és a különböző helyzetekről, a bennünket érő benyomásokról. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy:

- Érdemes több szempontból közelítenünk a látottak felé (és átgondolni, a különböző nézőpontok mentén hogyan értelmezhető az adott szituáció, kinek mit jelenthet, és kiből mit válthat ki).
- A szempontváltás segít tágabb kontextusba helyezni a látottakat, és ahhoz is támpontot nyújthat, hogy felismerjük, ha egy-egy helyzetben ellentmondást találunk (hiszen a helyzetek az adott kontextus és egyéb tényezők ismerete nélkül nem is értelmezhetők).
- Lényeges, hogy minden esetben átgondoljuk saját szerepünket, felelősségünket, nézeteinket és következtetéseinket csak ezt követően fogalmazzuk meg.

A következőkben olyan kérdéseket gyűjtöttünk össze, amelyek szempontokat adhatnak saját tevékenységének minél átfogóbb végiggondolására.

3. A reflexiót segítő szempontok és kérdések

3.1. A hospitálást/foglalkozástartást megelőző reflexiók

Kérjük, a hospitálás/foglalkozástartás előtt gondolja át, és készítsen feljegyzést az alábbiakról!

**Milyen előzetes ismeretei, tapasztalatai voltak az intézmény meglátogatása előtt?
(A és B lehetőség közül választhat)**

- A) *Gondolja át, milyen korábbi tapasztalatai vannak a különböző oktatási intézményekről, akár diákként, akár pedagógusként, akár látogatóként! Válassza ki azt az intézményt, amely a legtöbb erős érzelmet váltotta ki! Mit tapasztalt ott, és mit tanult ebből? Ne feledkezzen meg apró, látszólag jelentéktelennek tűnő*

élményről, tapasztalatról és új ismeretről sem (pl. sok szomorú kisgyereket láttam, számomra ismeretlen problémákat kellett megoldjon a pedagógus, könnyen alkalmazkodom új helyzetekhez)! A leírásához választhat képi megoldást is (pl. gondolattérképet, fűrtábrát).

B) Idézzon fel egy kedves élményt a tanítással-tanulással kapcsolatban! Kikkel volt együtt, milyen jellegű oktatási intézményben volt...? Mitől maradt meg ez az élmény kedves emlékek? A leírásához választhat képi megoldást is (pl. gondolattérképet, fűrtábrát).

Milyen előzetes elképzelései/előfeltevései vannak/voltak általában a kedvezményezett járásokban található oktatási intézményekről?

A térségre/járáásra vonatkozó elképzelései:

- Milyennek képzelet a földrajzi, fizikai környezetet?
- Ha ismeri, vagy már utánanézett a helyszínek, milyen fontos és érdekes információkat tud/talált róla?
- Mennyit tud az intézményben tanuló gyerekekről?
- Milyen kihívásokra számít?
- Milyen érzésekkel vág neki a hospitálásnak/tanításnak?
- Vannak-e félelmei, aggodalmi a hospitálással/tanítással kapcsolatban?

A lemorzsolódás/korai iskolaelhagyáshoz kapcsolódó előzetes tudása:

- Foglalkozott-e korábban a lemorzsolódás/korai iskolaelhagyás problémájával? Mit jelent az Ön számára ez a fogalom?
- Miért probléma? Kiket érinthet?
- Milyen szerepe lehet az olyan iskolai programoknak a lemorzsolódás csökkentésében (megelőzésében), mint egy-egy tanóra?

Eddigi tanulmányai és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréning tanulási tapasztalatai:

- Melyek a legfontosabb tanulási tapasztalatai, élményei a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulókról?

- Volt-e az Ön számára meglepő információ, ismeret vagy érzés eddigi tanulmányai és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréning során?
- Mit szeretne kipróbálni az eddigi tanulmányai és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréningen tanultakból?
- Válasszon ki és írjon le egy játékot vagy tevékenységet részletesen (célok, lépések, instrukciók, eszközök, esetleges nehézségek és megoldási ötletek) az eddigi tanulmányai és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréningen megismertek közül!
- Ha foglalkozást fog tartani, akkor vajon hogyan tudja alkalmazni majd a tanulmányai során átélt/megismert módszereket? Mire kell figyelni az adaptálás során? Milyen szempontokat fontos mérlegelni egy-egy módszer, tevékenység vagy játék alkalmazása esetén?
- Ha hospitálásra készül a kedvezményezett járásban, akkor mit szeretne majd különösen megfigyelni?

3.2. A hospitálás/foglalkozástartás során tapasztalt élmények

Hogyan élte meg a hospitálást/tanítást?

- Melyek voltak azok a helyzetek, feladatok, amelyek jó érzésekkel töltötték el? Miért?
- Melyek voltak azok a helyzetek, feladatok, amelyek kihívást jelentettek az Ön (vagy a megfigyelt pedagógus) számára, de meg tudta oldani a felmerülő nehézségeket? Hogyan tudott megfelelni a kihívásnak?
- Melyek voltak azok a helyzetek, amelyek megoldhatatlan nehézségeket okoztak az Ön (vagy a megfigyelt pedagógus) számára? Mi lehetett ennek az oka? Legközelebb milyen megoldásokkal próbálkozna, illetve milyen megoldásokat javasolna a megfigyelt pedagógus számára?

A gyerekekkel, fiatalokkal végzett közös munka során:

- Hogyan érezte magát megfigyelői/pedagógusi szerepben?
 - Volt-e, amire / Mire figyelt tudatosan?

- Milyen pedagógiai helyzetekbe került, illetve milyen pedagógiai helyzeteket figyelt meg?

- Hogyan építette fel kapcsolatát a gyerekekkel/fiatalokkal?
 - Milyen előzetes ismeretei voltak a gyerekekről/fiatalokról?
 - Miben, milyen területen készült tudatosan a hospitálásra, illetve a gyerekekkel/fiatalokkal való együttműködésre?
 - Milyen lehetőségei/eszközei voltak a gyerekek megismerésére? Melyek voltak sikeresek, melyek kevésbé?

- Hogyan élte meg kapcsolatát a gyerekekkel/fiatalokkal hospitáló/foglalkozástartó pedagógusjelöltként?
 - Milyen mértékben sikerült megismerni őket, belelátni az életükbe?
 - Mit kedvelnek, miben sikeresek?
 - Milyen nehézségekkel küzdenek?
 - Változott-e a hospitálás/foglalkozástartás során a róluk kialakított képe?
 - Voltak-e konfliktusok? Mi lehetett ezeknek a kiváltó oka? Ezt hogyan kezelte, vagy hogyan kezelte a megfigyelt pedagógus?
 - Milyen sikerek érték a közös munka során, illetve milyen sikereket figyelt meg a hospitálás során?
 - Mit gondol, mit jelentettek ezek az alkalmak a gyerekeknek? Vajon ők hogyan élték meg?
 - Ha tanórákat vagy foglalkozásokat tartott, akkor az eddigi tanulmányaiból és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréningről magával vitt módszerek közül mit tudott kipróbálni? Hogyan alakította/tudta alakítani a gyerekek igényeihez ezeket?
 - Ha tanórákon vagy foglalkozásokon hospitált, akkor az eddigi tanulmányaiból és/vagy az érzékenyítő (felkészítő) tréningről magával vitt módszerek és gyakorlatok közül vizionlátott-e valamit? Hogyan alakította/tudta alakítani a pedagógus a gyerekek/tanulók igényeihez ezeket a módszereket vagy gyakorlatokat?

Együttműködés a pedagógusokkal:

- Hogyan élte meg az együttműködést az iskola pedagógusaival?
- Hogyan élte meg az együttműködést hallgatótársaival, ha többen hospitáltak vagy tartottak foglalkozást ugyanott?
- Voltak-e olyan (pedagógiai) helyzetek, amelyben együttműködtek a pedagógusokkal és/vagy a hallgatótársakkal? Hogyan élte meg saját szerepét ebben?

3.3. Önismeret, énkép

Hogyan látja önmagát, saját szerepét a hospitálás/gyakorlat során?

- Mi az, amire büszke saját tevékenységét illetően?
Idézza fel legsikeresebb foglalkozását/tevékenységét/óramegbeszélését! Mit gondol, mi járult hozzá leginkább a foglalkozás, tevékenység vagy óramegbeszélés sikeréhez?
- Van-e olyan, amit kudarcként élt meg?
Idézza fel a legkevésbé sikeres foglalkozást vagy óramegbeszélést és saját tevékenységét ebben! Mit gondol, hogyan lehetett volna a foglalkozás/tevékenység sikeresebb?
- Volt olyan élménye önmagával kapcsolatban, amely előzetes várakozásaival ellentétes?
- Mit tanult önmagáról? Volt esetleg valami, amiben megváltozott a gondolkodása vagy a hozzáállása a gyerekekkel való foglalkozáshoz a hospitálás/foglalkozástartás hatására?

3.4. Lemorzsolódás

- Mit gondol, mik az iskolai tanórák és egyéb foglalkozások rövid és hosszú távú pedagógiai céljai? Mennyire látja ezeket sikeresnek az adott intézményben?
- Mit gondol, milyen lehetőségei vannak az iskolai tanóráknak és egyéb foglalkozásoknak a korai iskolaelhagyás megelőzésére?

- Mit gondol az iskolai tanórák és egyéb foglalkozások pedagógiai lehetőségeiről a hátrányos helyzetű gyerekek életében? (pl. pedagógia tudatosság, támogató tanári kommunikáció, inkluzív szemlélet)
- Mit gondol, hogyan támogatható a hátrányos helyzetű, illetve veszélyeztetett gyerekek foglalkoztatása, nevelése, differenciált fejlesztése az iskolai tanórák és egyéb foglalkozások során?

ELTE Tanárképző Központ, 2019